

Αγωνία και συγκίνηση για τους άταφους νεκρούς του '40. Πάνω από 1200 οικογένειες απ' όλη την Ελλάδα έδωσαν DNA για να ταυτοποιηθούν οι πρώτοι 646 ανώνυμοι στρατιώτες της Κλεισούρας

/ Επιστήμες, Τέχνες & Πολιτισμός

«Νεκρούς θάπτειν, νεκρόν μην υβρίζειν» έλεγαν οι αρχαίοι Έλληνες. Η ταφή και ο σεβασμός προς τους νεκρούς είναι ένα πανάρχαιο ελληνικό έθιμο. Δεν είναι μια τυπική διαδικασία, αλλά μέρος της θρησκείας, εθνική επιταγή και εσωτερική ανάγκη όσων έμειναν πίσω. Ωστόσο, υπάρχουν άνθρωποι που έδωσαν τη ζωή τους και με το αίμα τους έγραψαν σελίδες της σύγχρονης ελληνικής ιστορίας, αλλά μεταθανάτια δεν δέχτηκαν τις τιμές που τους άρμοζαν. Είναι οι χιλιάδες Έλληνες στρατιώτες που έπεσαν πολεμώντας στο αλβανικό μέτωπο κατά τη διάρκεια του ελληνοϊταλικού πολέμου από τον Οκτώβριο του 1940 μέχρι τον Μάιο του 1941.

Κάποιοι καταπλακώθηκαν από πέτρες και χώματα. Άλλοι διαμελίστηκαν και έγιναν βορά για τα άγρια ζώα. Πολλοί όμως, σκεπάστηκαν από το βαρύ χιόνι. Στην ιστορική Κλεισούρα πέρασαν τουλάχιστον δύο μήνες για να λιώσουν τα χιόνια και να αποκαλυφθούν τα νεκρά σώματα των πολεμιστών. Έλληνες και Ιταλοί βρέθηκαν αγκαλιά με τον εξοπλισμό τους.

Πρόχειρος τάφος «αγνώστου Έλληνα πολεμιστή» που θάφτηκε από Ιταλούς. Αρχείο Πολεμικού Μουσείου.

Τα οστά χιλιάδων μαχητών είναι διάσπαρτα στα βουνά του αλβανικού μετώπου, με αποτέλεσμα να μην βρεθούν ποτέ και να αναγνωριστούν από τους συγγενείς τους. Σύμφωνα με τα αρχεία της Διεύθυνσης Ιστορίας Στρατού, από την έναρξη του πολέμου μέχρι τις 26 Απριλίου 1941, οι απώλειες στο μέτωπο έφτασαν τους 13.936 οπλίτες και αξιωματικούς. Οι 5.960 θάφτηκαν σε νεκροταφεία στην Ελλάδα, ενώ περίπου 8.000 παρέμεναν στην Αλβανία θαμμένοι προχείρως ή άταφοι στα σημεία που έχασαν τη ζωή τους. Σύμφωνα με γραπτές καταγραφές, είχαν οργανωθεί στρατιωτικά νεκροταφεία στις περιοχές Ντραγκότι, Δέλβινο, Βόδινο, Χειμάρα, Ερσέκα, Ντεβόλ, Βουλιαράτες, Πόγραδετς, Πρεμετή, Κλεισούρα, Κορυτσά, Μπογάζι, Ροντόνι, Μοράβα, Κυπαρό, Πλατυβούνι, Γκόλικο, Τρεμπεσίνα, Πούντα Νόρνε και Σκουτάρα.

Η περισυλλογή των νεκρών από τους Ιταλούς

Με το τέλος του Ελληνοϊταλικού πολέμου από τον Μάιο του 1941 μέχρι τον Νοέμβριο του 1942, οι Ιταλοί ως κυρίαρχοι στην Αλβανία συγκρότησαν ειδική μονάδα για να βρουν τους νεκρούς τους. Κατασκεύασαν νεκροταφεία, στα οποία συγκέντρωσαν Ιταλούς και όσους Έλληνες πεσόντες έβρισκαν. Οι χώροι ταφής Ιταλών και Ελλήνων που σκοτώθηκαν κατά τη διάρκεια μιας επιχείρησης, ήταν δίπλα δίπλα. Οι απώλειες και από τις δυο πλευρές ήταν μεγάλες και η ταφή όλων των νεκρών, που σκοτώθηκαν στο ίδιο μέρος, για λόγους θρησκευτικούς και ανεξαρτήτως εθνικότητας γινόταν είτε από τους Έλληνες είτε από τους Ιταλούς,

αναλόγως με το ποιος κατείχε το έδαφος μετά την ολοκλήρωση της μάχης. Ο προσδιορισμός των νεκρών βασίστηκε στις μεταλλικές ταυτότητες που φορούσαν μόνο οι Ιταλοί στρατιώτες και οι Έλληνες αξιωματικοί. Τα οστά των Ελλήνων, που δεν αναγνωρίστηκαν, τοποθετήθηκαν σε ξύλινα κιβώτια ή θάφτηκαν πρόχειρα με την επιγραφή «greco soldato sconosciuto», δηλαδή «άγνωστος Έλληνας πολεμιστής».

Το διάστημα από το 1960 έως το 1965 με άδεια από τις αλβανικές αρχές, παρέλαβαν τα οστά των πεσόντων τους και τα μετέφεραν πίσω στην Ιταλία. Παράλληλα, κράτησαν τα στοιχεία όσων Ελλήνων πεσόντων βρήκαν κατά τη διάρκεια της έρευνάς τους στην Αλβανία. Για όσους αναγνωρίστηκαν συντάχθηκαν ονομαστικές καταστάσεις που δόθηκαν σε σχετική αναφορά στην Ελλάδα. Η αναγνώρισή τους γινόταν από τα στοιχεία που ήταν καταγεγραμμένα στους σταυρούς των ταφών ή συνόδευαν τη σορό. Στην ίδια αναφορά έγραφε ότι στο νεκροταφείο Μπάρι της Ιταλίας βρίσκονται 22 κιβώτια με οστά Ελλήνων αξιωματικών που μεταφέρθηκαν εκεί από την Αυλώνα. Συγκεκριμένα, για τις περιοχές στο ύψωμα 731, Χάνι Μπαλαμπάνη, Κλεισούρα, Μπουμπέσι και Τρεμπεσίνα βρέθηκαν συνολικά 18.022 σοροί Ιταλών στρατιωτικών, 817 αναγνωρισμένοι σοροί Ελλήνων, ενώ 2.215 παρέμεναν άγνωστοι.

Ανακομιδή σορού από στρατιώτες. Οι περισσότεροι έμειναν άταφοι, είτε θαμμένοι σε πρόχειρα νεκροταφεία.

Οι πρώτες ενέργειες από την Ελλάδα

Τα πράγματα άλλαξαν ριζικά κατά τη δεκαετία του 80 όταν έληξε η εμπόλεμη κατάσταση με την Αλβανία, σύμφωνα με απόφαση του Υπουργικού Συμβουλίου στις

28 Αυγούστου 1987. Αυτό φαινομενικά άνοιξε τον δρόμο για τη ρύθμιση των εκκρεμοτήτων ανάμεσα στις δυο χώρες.

Ωστόσο, το ελληνικό κράτος ασχολήθηκε για πρώτη φορά με την ανέγερση πρόχειρων τάφων και την αναζήτηση άταφων οστών πεσόντων του ελληνικού στρατού στη Βόρεια Ήπειρο το 1990. Οι ενέργειες δεν απέδωσαν λόγω αρνητικής στάσης της αλβανικής πλευράς στη στάση της Ελλάδας, τη συγκέντρωση και την ανακομιδή των οστών και η κατασκευή στρατιωτικών νεκροταφείων. Στις 25 Σεπτεμβρίου 1997 οι υπουργοί Εθνικής Αμύνης Ελλάδας και Τουρκίας συμφώνησαν στην κατασκευή νεκροταφείων στην Κλεισούρα και την Κορυτσά και στη συντήρηση του νεκροταφείου στο Βουλιαράτι. Η Ορθόδοξη Αρχιεπισκοπή της Αλβανίας ανέλαβε να κατασκευάσει νεκροταφείο στο Δέλβινο και παραχώρησε ιδιόκτητη έκταση για τη δημιουργία των νεκροταφείων στην Κλεισούρα και στην Κορυτσά.

Ανώνυμος πρόχειρος τάφος Έλληνα στρατιώτη στην Κορυτσά

Όμως, το σχέδιο εμποδίστηκε από το Υπουργείο Εξωτερικών της Αλβανίας. Επέτρεψε μόνο την περισυλλογή των σκορπισμένων οστών και τη μεταφορά τους στην Ελλάδα. Ήθελαν να απομακρυνθούν από περιοχές της επικράτειας τους οι μάρτυρες μιας εποποιίας και να εξαφανίσουν από τη Βόρειο Ήπειρο κάθε ελληνική αναφορά. Αν κατασκευάζονταν νεκροταφεία, θα μετατρέπονταν σε σημεία συσπείρωσης των ελληνικών μειονοτήτων της περιοχής, που παρά τα εξοντωτικά μέτρα δεν κατάφεραν ούτε να αφομοιώσουν ούτε να εξαφανίσουν.

Ωστόσο, η Ελλάδα ζητούσε τα οστά των μαχητών να ταφούν στον τόπο που θυσιάστηκαν. Οι ήρωες από τα αρχαία χρόνια θάπτονταν στον χώρο που έδωσαν τη ζωή τους και έτσι έπρεπε να αντιμετωπιστούν και οι νεκροί του αλβανικού μετώπου. Έτσι, οι άταφοι νεκροί του 40 συνέχισαν να αποτελούν μια εκκρεμότητα.

Στις 15 Μαρτίου 1998 ιδρύθηκε στο Αργυρόκαστρο ο Σύλλογος «Πεσόντες του 40», ο οποίος ανέλαβε τον εντοπισμό, την εκταφή και την περισυλλογή των οστών των πεσόντων στην περιοχή μεταξύ Αργυρόκαστρου, Κλεισούρας και Πρεμετής, αλλά και στην Κορυτσά.

Η αναζήτηση των οστών σε 130 σημεία

Η αναζήτηση των οστών στην ευρύτερη περιοχή της Κλεισούρας, του Αργυρόκαστρου, της Χειμάρρας, της Κορυτσάς και της Πρεμετής άρχισε το 1998. Εντοπίστηκαν συνολικά 2.725 τάφοι Ελλήνων. Ωστόσο, είχαν πολύ λίγα στοιχεία. Οι αυτόπτες μάρτυρες από την Βόρεια Ήπειρο ήταν πλέον μεγάλοι σε ηλικία και πολλοί είχαν πεθάνει. Όσα οστά βρέθηκαν και δεν είχαν κανένα στοιχείο αναγνώρισης, μπήκαν σε κιβώτια με την επιγραφή «Άγνωστος».

Συγκεκριμένα, βρήκαν στο χωριό Βουλιαράτι, ένα από τα 24 χωριά της περιοχής Δερόπολης Αργυροκάστρου, 59 επώνυμους και ανώνυμους τάφους και τα οστά 175 ανδρών σε οστεοκιβώτια. Ήταν το ένα και μοναδικό νεκροταφείο που είχε φτιαχτεί στο προαύλιο της εκκλησίας του Αγίου Βασιλείου για τους Έλληνες στρατιώτες που υπέκυψαν στα τραύματά τους και απεβίωσαν στο Πεδινό Χειρουργείο.

Στρατιωτικό Νεκροταφείο προς τιμήν των Ελλήνων Πεσόντων του '40. Πηγή Wikipedia

Στον γυναικωνίτη της εκκλησίας Ευαγγελισμού της Θεοτόκου στην Κλεισούρα σε οστεοφυλάκια τα οστά 283 πολεμιστών. Είναι οστά που με μέριμνα των υπευθύνων της ελληνικής πρεσβείας των Τιράνων, το ενδιαφέρον τοπικών εκκλησιαστικών φορέων και συγγενών των πεσόντων, συγκεντρώθηκαν από διάφορα σημεία της περιοχής, όπου βρίσκονταν διάσπαρτα. Μέσα στις οστεοθήκες υπάρχουν και μερικά αντικείμενα από τον πόλεμο που εντοπίστηκαν, όπως εθνόσημα, επωμίδες και κουμπιά από τις στολές των στρατιωτών.

Ο ομαδικός τάφος στο χωριό Ντραγκότι στα στενά της Κλεισούρας. Εκεί σήμερα γίνονται εργασίες εντοπισμού των πεσόντων. Οι πρώτοι 646 σκελετοί ανασυστάθηκαν και έγινε λήψη DNA.

Στα στενά της Κλεισούρας και στις παρυφές της Πρεμέτης, εντοπίστηκαν ομαδικοί τάφοι που είχαν φτιαχτεί από τις ιταλικές αρχές με 600 και 1400 πολεμιστές αντίστοιχα, ενώ πληροφορίες έλεγαν για τον εντοπισμό ακόμη ένα ομαδικού τάφου με επιπλέον 300 πεσόντες. Ήταν νεκροί που βρήκαν οι Ιταλοί σε διάφορα σημεία και τους συγκέντρωσαν εκεί. Στην εκκλησία του Δεβλίνου βρέθηκαν τα οστά ακόμη 28 πολεμιστών. Στην Κορυτσά εντοπίστηκαν 300 τάφοι.

Στο χωριό Ντραγκότι υπήρχε ο ομαδικός τάφος 400 μαχητών που πολέμησαν σώμα με σώμα με τους Ιταλούς. Οι Αλβανοί χωρικοί σέβονται τον χώρο, δεν τον καλλιεργούν και τον αποκαλούν “άκαρπη γη”. Όμως, έμενε η ανεύρεση του τόπου ταφής κι περισυλλογή οστών 5.207 μαχητών.

Το δράμα των συγγενών

Ακόμη και μετά από τόσα χρόνια, πολλοί συγγενείς των πολεμιστών του 40 δεν ξέρουν πού βρίσκονται τα οστά των νεκρών τους. Παραμένουν διάσπαρτα στα βουνά της Αλβανίας με κίνδυνο να γίνουν βορά των αγριμιών ή σε ομαδικούς τάφους. Ζητούν να βρεθούν τα οστά των συγγενών τους και να ταφούν όπως τους αρμόζει για να μπορούν να κάνουν μια δέηση, να ανάψουν ένα κεράκι στη μνήμη τους και να αφήσουν ένα λουλούδι για να αναπαυθεί η ψυχή τους. Επισημαίνουν επίσης, την ανάγκη ανέγερσης μνημείου στη Βόρεια Ήπειρο για τους 13.936 πεσόντες, όπως συμβαίνει σε όλους τους ήρωες.

Το 2006 τα παιδιά των πεσόντων οργάνωσαν επιτροπή και έστειλαν αίτημα στον Πρόεδρο της Ελληνικής Δημοκρατίας Κάρολο Παπούλια για την ανεύρεση, περισυλλογή και ενταφιασμό των οστών των πεσόντων γονιών τους. Μια

εκκρεμότητα που διήρκεσε περισσότερο από 60 χρόνια.

Περίπου 1200 άνθρωποι από όλη την Ελλάδα έδωσαν DNA ώστε να ταυτοποιηθούν οι νεκροί στον ομαδικό τάφο της Κλεισούρας. Ο αγώνας για δικαίωση συνεχίζεται και επιφυλάσσει αγωνία και συγκίνηση.

Μετά από σχεδόν οκτώ δεκαετίες συζητήσεων και διαβουλεύσεων με την αλβανική πλευρά το 2009, υπογράφηκε το πρωτόκολλο ανάμεσα σε Ελλάδα και Αλβανία για τα στρατιωτικά νεκροταφεία.

Κατά τη διάρκεια εργασιών εκταφής στην Κλεισούρα τον Ιανουάριο του 2018

Ένα σημαντικό βήμα ήταν όταν έξω από την Κλεισούρα, σε έκταση έξι στρεμμάτων που ανήκει στην Ιερά Μονή του Αγίου Νικολάου, άρχισαν να κατασκευάζουν νεκροταφείο για τους πεσόντες με πρωτοβουλία του Αρχιεπισκόπου Αλβανίας Αναστάσιου. Ανοίχτηκαν εκατοντάδες τάφοι για να υποδεχτούν τα οστά των νεκρών. Η «Μηχανή του Χρόνου» που έχει αναδείξει το θέμα με πολλά ρεπορτάζ και αφιερώματα στο έπος του 40 επικοινωνήσε με τους επικεφαλής ώστε να αποκτήσει πλήρη εικόνα των ερευνών. Για πρώτη φορά κατέγραψε αισιοδοξία για την πρόοδο των εργασιών.

Τον Ιανουάριο του 2018 άρχισαν οι εργασίες εκταφής οστών. Στην Κλεισούρα μέχρι τώρα βρέθηκαν συνολικά τα οστά 694 πεσόντων. Έγινε καθαρισμός των οστών, ανασύσταση του σκελετού, λήψη του DNA για να συγκριθεί με δείγματα που ελήφθησαν από συγγενείς των πεσόντων.

Τα οστά μεταφέρθηκαν στην Ιερά Μονή Αγίου Νικολάου Κλεισούρας, όπου φυλάσσονταν μέχρι να ενταφιαστούν. Οι εκταφές θα συνεχιστούν έως την περιοχή της Κορυτσάς, όπου υπολογίζεται πως βρίσκονται πρόχειρα θαμμένοι περίπου 6.800 από τους 8.000 Έλληνες που σκοτώθηκαν σε μάχες με τους Ιταλούς.

Τον Οκτώβριο του 2018 στο νεκροταφείο του χωριού Ντραγκότι που βρίσκεται επίσης στα στενά της Κλεισούρας, όπου μέχρι τώρα υπήρχαν κενοτάφια θάφτηκαν οι πρώτοι 673 ήρωες.

Παράλληλα, στην ιστοσελίδα της Διεύθυνσης Ιστορίας Στρατού του ΓΕΣ υπάρχει βάση δεδομένων στην οποία είναι δυνατή η αναζήτηση των πεσόντων του Ελληνοϊταλικού Πολέμου μέσω ειδικής φόρμας αναζήτησης. Στο 401 Γενικό Στρατιωτικό Νοσοκομείο Αθηνών υπάρχει τμήμα ταυτοποίησης DNA που

ασχολείται με τους άταφους νεκρούς της Αλβανία.

Αντλήθηκαν πληροφορίες και φωτογραφίες από το βιβλίο του Γεώργιου Σουρλά [«Οι ήρωες του 40 περιμένουν»](#), Εκδόσεις Ταχυδρόμος.

Πηγή: mixanitouxronou.gr